

Správy

Jan Amos Komenský a súčasná predškolská a elementárna edukácia

Dňa 28. marca 2012 sa v priestoroch Metodicko-pedagogického centra v Prešove konala medzinárodná vedecká konferencia *Jan Amos Komenský a súčasná predškolská a elementárna edukácia*. Konferencia, ktorú organizátori naplánovali pri príležitosti 420. výročia narodenia tejto osobnosti, bola zároveň sprievodným podujatím pri príležitosti osláv 15. výročia vzniku Prešovskej univerzity. K hlavným organizátorom patrili: Katedra predškolskej a elementárnej pedagogiky a psychológie PedF PU, Metodicko-pedagogické centrum v Prešove a Slovenský výbor Svetovej organizácie pre predškolskú výchovu (OMEP – Organization Mondiale pour l'Éducation Précolaire). Hlavným cieľom podujatia bolo pripomenúť si dosah myšlienok Jana Amosa Komenského vo vzťahu k aktuálnej edukačnej realite.

Atmosféru konferencie umocnil pôsobivý úvod, v ktorom boli prítomné vybrané myšlienky Komenského, sprevádzané premietaním obrazov diel Komenského a dobovou hudbou.

Konferenciu otvoril jej vedecký garant prof. PhDr. Milan Portik, CSc., prorektor Prešovskej univerzity pre vzdelávanie, ktorý privítal významných hostí: prof. RNDr. Reného Matloviča, PhD. (rektor Prešovskej univerzity), doc. Ing. Janu Burgerovú, PhD. (dekanka PedF PU), PaedDr. Alicu Dragulovú (riaditeľka MPC v Prešove), PaedDr. Moniku Miňovú, PhD. (predsedníčka Slovenského výboru Svetovej organizácie pre predškolskú výchovu), účastníkov z Ukrajiny, Poľska, Čiech a Slovenska, bývalých i súčasných kolegov.

Príhovory hostí zahájil rektor PU prof. R. Matlovič, ktorý vyjadril svoje presvedčenie, že rokovanie prinesie podnety k reforme vzdelávania v oblasti predškolskej a elementárnej pedagogiky, ktoré si nájdu uplatnenie i v ich implementácii pri príprave pedagogických pracovníkov v danej oblasti. Na záver zdôraznil nutnosť interdisciplinárneho prístupu pri analýze danej problematiky.

Dekanka Pedagogickej fakulty PU v Prešove doc. J. Burgerová vo svojom príhovore pripomenula význam Dňa učiteľov a pedagogický odkaz J. A. Komenského, najmä v jeho úsilí o ponímanie školy ako dielne ľudskosti a možnosti prístupu všetkých ľudí k získaniu vzdelania.

Riaditeľka PhDr. A. Dragulová, v mene generálneho riaditeľa MPC PaedDr. I. Pavlova, PhD., ako i vo svojom mene, privítala všetkých hostí na pôde MPC v Prešove a vyzdvihla spoločné úsilie PU a MPC v Prešove v oblasti celoživotného vzdelávania pedagogických pracovníkov.

Predsedníčka Slovenského výboru OMEP PhDr. M. Miňová zdôraznila dnešné ponímanie učiteľa, ktorého hlavnou úlohou nie je naučiť, ale podnecovať túžbu po pochopení seba samého a novom poznaní, k prekročeniu limitov generácie svojich učiteľov.

„Preto, ak je na svete niekto, kto by mohol niečo poradiť alebo vymyslieť, alebo stenáním, vzdychaním, plačom a slzami vyprosiť od Boha, akým spôsobom by sa dalo čo najlepšie postarať o rastúcu mládež, nech nemlčí, ale nech radí, rozmýšľa a prosí.“ Týmto citátom z Komenského diela *Veľká didaktika* zahájil prorektor prof. M. Portik rokovanie v pléne.

V jeho úvode vystúpila Prof. PhDr. Olena Bykovská, PhD. zo Štátnej pedagogickej univerzity N. P. Dragomanova v Kyjeve. V príspevku *J. A. Komenský vo vzdelávaní na Ukrajine* analyzovala pedagogické princípy, postupy ako i hodnoty z Komenského odkazu, ktoré našli uplatnenie pri rozvoji školského systému danej krajiny a príprave učiteľov – „najvýznamnejšiemu povolaniu pod slnkom.“

Prorektor Prešovskej univerzity pre vedu, umenie a akreditáciu a člen Inštitútu histórie FF PU Prof. PhDr. Peter Kónya, PhD. vo svojom vystúpení *Jan Amos Komenský a Prešov* hľadal odpoveď na stále diskutovanú otázku možnosti povolania J. A. Komenského za rektora vtedy významnej prešovskej mestskej školy. Na pozadí historických spoločensko-politických udalostí a konfesiónálnych aspektov poukázal na nereálnosť pozitívneho výsledku snaženia niektorých mešťanov a pedagógov v tomto ohľade.

Teologický aspekt pohľadu na J. A. Komenského predstavil emeritný biskup Východného dištriktu ECAV na Slovensku Mgr. Ján Midriak. Pri prezentovaní témy *Vzťah k svetu a osobná viera J. A. Komenského v diele Labyrint sveta a ráj srdca* sprítomnil zúčastneným osobnosť Komenského ako veriaceho človeka, biskupa Jednoty bratskej, ktorého celé úsilie o nápravné snahy smerujúce k zlepšeniu vtedajšieho sveta je hlboko preniknuté vierou.

Prínos doc. PhDr. Františka Karšaia, CSc. pre rozvoj komeniológie a komeniologických podujatí v Prešove vo svojom rovnomennom referáte zhodnotil prof. PhDr. Igor Kominarec, PhD., riaditeľ Ústavu pedagogiky, andragogiky a psychológie FHPV PU v Prešove. Vyzdvihol výsledky jeho komeniologického bádania publikované v monografických a časopiseckých prácach, no i zásluhy F. Karšaia pri vybudovaní tradícií komeniologických podujatí spätých s mestom Prešov, ktoré sa zapísali do komeniológie nielen z hľadiska regionálneho, ale hlavne medzinárodného významu.

Posledné vystúpenie v pléne mal doc. PhDr. Eduard Lukáč, PhD., člen Katedry andragogiky FHPV PU v Prešove. Obsahovo nadviazal na predchádzajúci príspevok a vo vystúpení s názvom *Prof. PhDr. Andrej Čuma, CSc. – dôstojný nasledovník komeniológie v Prešove* poukázal na kontinuitu tejto osobnosti pri rozvíjaní komeniologického bádania v Prešove. Ako príklad

uviedol hlavné práce A. Čumu, jeho aktivity pri organizovaní komeniologických konferencií, seminárov a na jeho nezastupiteľné miesto pri založení a vedení výboru komeniologickej sekcie Československej pedagogickej spoločnosti pri ČSAV, ktorý mal sídlo v Prešove.

V poobedňajších hodinách pokračovalo rokovanie konferencie vystúpeniami jednotlivých referujúcich v sekciách, ktoré boli doplnené diskusiou k jednotlivým témam. Sekcie sa tematicky zamerali na historicko-filozofický odkaz J. A. Komenského, na etický aspekt Komenského diela a jeho vplyv na formovanie súčasných etických teórií, ako i na pedagogické a didaktické myšlienky a ich aktuálnosť v podmienkach súčasnej pedagogickej teórie a praxe.

Rokovanie v pléne, doplnené vystúpeniami a diskusiou v sekciách, pripomenuli aktuálnosť širokého odkazu J. A. Komenského i dnešnému svetu. Bolo vhodným priestorom pre výmenu skúseností starších i mladších pedagógov z domáceho i zahraničného prostredia a dôstojným pripomenutím si diela a podnetov učiteľa národov.

Eduard Lukáč

Konferencie *Pedagogická diagnostika a evaluace 2012*

Ostravice – Sepetná, 11. – 12. 10. 2012

Ve dnech 11. – 12. 10. 2012 se konal v malebném prostředí Beskyd již v pořadí 10. ročník konference **Pedagogická diagnostika a evaluace, tentokrát s uvedením rokem 2012.**

V úvodu jednání konference přivítal děkan Pedagogické fakulty OU doc. PhDr. Josef Malach, CSc. a současně její odborný garant domácí i zahraniční účastníky z Česka, Polska a Slovenska.

S radostí konstatoval, že se účastníci scházejí na již v pořadí 10. konferenci, jejíž historie započala v roce 1993 konferencí Pedagogická diagnostika '93 v Orlové. Za dobu téměř dvaceti let, kdy docházelo k dílčím modifikacím jejího názvu, se koná pod názvem Pedagogická diagnostika a evaluace, který vyjadřuje vzájemnou a často obtížně oddělitelnou souvislost procesů hodnocení předpokladů žáků, studentů i dospělých účastníků pro edukaci, hodnocení jejího průběhu i dosažených výsledků a současně podmínek pro edukaci, které mohou být dány kvalitou učitelů a vychovatelů, vzdělávacích médií, včetně učebnic i škol jako celku. Děkan závěrem svého uvítacího projevu popřál všem účastníkům hodně odborných inspirací, radosti z přátelských diskusí i z pobytu v krásném prostředí Beskyd.

V prvním bloku dopoledního plenárního zasedání odezněly čtyři referáty. PhDr. Romana Kanovská, ředitelka Národního ústavu certifikovaných meraní vzdelávania v Bratislavě, který na Slovensku realizuje plošné testování žáků základních škol a společnou část maturitní zkoušky, ve svém referátu s názvem *Smerovanie národných meraní a hodnotenie kvality vzdelávania na Slovensku* podala zasvěcenou informaci o využití výsledků vzdělávání ke zvyšování jeho kvality. Připomněla, že národní externí měření se na slovenských školách začalo naostro implementovat v roce 2005, a sice externí část maturitní zkoušky a monitorování vědomostí žáků devátých tříd. V tomto školním roce se ověřuje testování žáků 5. tříd. Koncepce měření je nastavena tak, aby se stávaly nástrojem zkvalitňování práce učitelů a objektivním ukazatelem pokroku v učení jednotlivých žáků v uzlových bodech vzdělávání a umožňovaly stanovení tzv. přidané hodnoty. Referentka konstatovala, že problém uvedené koncepce nespočívá pouze v její metodologické a odborné náročnosti, ale především v sociálních aspektech, t.j. ve velmi složitých procesech zajištění přesnosti a objektivnosti administrace testování na každé škole, na objektivnosti vyhodnocování testů, na validitě testů v čase, a to vše za situace, kdy obsahová reforma vzdělávání umožňuje variabilitu vzdělávacích programů a kurikulární rozmanitost. V celém komplexu procesů je však nevyhnutné a zodpovědné přesvědčovat veřejnost o tom, že národní měření vedle finanční zátěže na státní rozpočet poskytují užitečnou, smysluplnou a relevantní zpětnou vazbu pro žáky a jejich rodiče, stejně jako pro učitele a školy, které se chtějí dále zkvalitňovat.

Vedoucí oddělení analýz výsledků vzdělávání žáků Institutu edukačních výzkumů z Varšavy dr. Henryk Szaleniec, Ph.D. a současně předseda Polské společnosti pedagogické diagnostiky ve svém příspěvku *Wykorzystanie w ewaluacji porównywalnych między latami wyników egzaminacyjnych* upozornil na skutečnost, že v zásadách a později i v praxi polského systému externích zkoušek byl kladen velký důraz na možnost celostátního porovnávání zkoušek v jednotlivých letech. I když bylo dosud realizováno již 11 měření na konci základní školy, nebyla brána v úvahu nemožnost srovnání jejich výsledků v jednotlivých letech, tedy po sobě jdoucích populací žáků, kteří se podrobovali této zkoušce. Využitím sofistikované metody byly zrovnováženy výsledky v jednotlivých letech, čímž byly eliminovány náhodné vlivy na výsledky, např. v podobě nevyhnutelné nestejně obtížnosti jednotlivých testovacích archů v různých letech. Takto upravené výsledky pak mohou lépe sloužit k určení trendů ve znalostech a dovednostech žáků v jednotlivých předmětech či jejich tematických složkách a následně k odpovídajícím interpretacím nebo opatřením.

Mgr. Wojciech Małecki, ředitel jedné z osmi v Polsku fungujících oblastních zkušebních komisí metodicky řízených Centrální komisí ve Varšavě,

ale organizačně podléhající přímo ministerstvu školství, se ve svém sdělení s názvem *Egzaminy zewnętrzne jako narzędzie diagnoz edukacyjnych* zaměřil na objasnění dvou zásadních funkcí externích zkoušek v Polsku, a to poskytovat žákům, ale též školám, zřizovatelům i politikům objektivní informace o individuálních výsledcích vzdělávání žáků a být regulátorem oblastí i úrovní kurikulárních požadavků. Dobrá realizace uvedených funkcí umožňuje rovněž využití získaných informací pro diagnostikování celého systému vzdělávání na všech jeho úrovních – od školní třídy až po celostátní úroveň.

Z domácích účastníků v závěru dopoledního programu vystoupili ještě doc. PhDr. Josef Malach, CSc. a RNDr. Martin Malčík, Ph.D. s referátem *Celoživotní edukace založená na důkazech – možnosti a realita*. V souladu s ideou celoživotního učení (ve smyslu formálního, neformálního i informálního učení) se zabývali možností využití významných mezinárodních výzkumů výsledků vzdělávání a tzv. plošného národního testování pro zkvalitnění vzdělávání a navrhli je integrovat do podoby národního systému hodnocení výsledků vzdělávání (resp. učení), který by zahrnoval hodnocení jedince v uzlových milnících jeho vzdělávání nebo učení a současně stanovoval podmínky či parametry, které by měly jeho základní komponenty, tj. výzkumy výsledků vzdělávání splňovat.

V odpoledním bloku plenárního zasedání zazněly tři referáty.

Jako první vystoupila PhDr. Zuzana Sikorová, Ph.D. Její příspěvek s názvem *Učitelé a vyučovací/učební materiály: vzájemné působení a ovlivňování* se zabýval otázkou, do jaké míry a jakým způsobem učitelé ovlivňují vyučovací a učební materiály a naopak, jak tyto materiály ovlivňují vyučovací činnosti učitelů. Na základě empirických výzkumů autorka doložila vliv učebnic na obsah a strategie výuky. Zároveň byly prezentovány výsledky výzkumů a teoretické poznatky související s rolí učitele jako tvůrce kurikula, který modifikuje podobu kurikulárních materiálů. V závěru byla diskutována otázka, a to v souvislosti se vznikem digitálních výukových materiálů, zda učitelé mají sami vytvářet i tyto edukační zdroje.

Následující příspěvek Mgr. et Mgr. Aleny Seberové Ph.D. s názvem *Pojetí profesní úspěšnosti jako východisko autoevaluace učitele* byl zaměřen na teoretická východiska analýzy profesí ve vztahu k vybraným aspektům a komponentám profese. Autorka vycházela z komplexního pojetí profesiografických studií, které vykazují detailní hloubku ve své struktuře, překračují doménu profesních činností a zohledňují rovněž oblasti pracovní spokojenosti a subjektivně reflektované úspěšnosti v profesi, včetně kritérií a předpokladů úspěchu při výkonu profese. Představena byla rovněž metodologická východiska empirického šetření, jejichž záměrem bylo porozumět komplementaritě a kauzálním vazbám mezi pracovní spokojeností a učiteli subjektivně posuzovanou úspěšností v profesi.

Plenární zasedání uzavřel svým příspěvkem na téma *Využití technologie Sémantického webu pro zpracování informací pedagogické diagnostiky* RNDr. Martin Malčík, Ph.D.

Počet informací na webu narůstá a tím pádem je stále složitější nalézt a zpracovat relevantní informace. Zakladatel internetu Tim Berners – Lee proto v roce 2001 představil ideu tzv. Sémantického webu. Součástí Sémantického webu jsou softwaroví agenti, kteří vyhledávají na webu a navzájem spolupracují. Úspěšné vyhledávání je podmíněno kvalitně strukturovanými a popsányými informacemi. Pro strukturované zpracování informací se v prostředí sémantického webu používají zejména ontologie, které mohou být vytvářeny několika metodami, kdy nejčastější metodou je tvorba ontologie vytěžováním znalostí expertů. Článek popisuje možnosti reprezentace znalostí pedagogické diagnostiky v současném webu a strukturální a procedurální změny, které přicházejí s naplňováním představ sémantického webu.

Konference pokračovala v odpoledních hodinách prvního dne a v dopoledních hodinách druhého dne v několika sekcích.

Sekce 1: Diagnostika a evaluace v profesních činnostech učitele

(moderovaly: Alena Seberová, Simoneta Babiaková)

V první sekci, ve které bylo předneseno 13 příspěvků, byla pozornost věnována učiteli a výkonu jeho profese v optice profesních činností. Výchozí diskuse evaluace byla centrována v profesním standardu (Simoneta Babiaková), diskutována byla celá šíře významů a potřeb personální evaluace (Mariana Cabanová, Radmila Burkovičová, Soňa Kariková) od plánování profesního rozvoje učitele až po dílčí diagnostické dovednosti, procedury a výzkumné techniky (Eva Severini, Dušan Kostrub, Renáta Tóthová, Bronislava Kasáčová, Nikola Sklenářová, Pawel Popek), včetně jejich zakotvení v přípravném vzdělávání učitelů mateřských a základních škol (Robert Sabo, Hana Lukášová, Alena Seberová, Marie Švrčková). Předmětová a problémová specifika pedagogické evaluace byla zaměřena na nadaného žáka a jeho diagnostiku (Jan Šťáva) či žákovy výstupy učení v dramatické výchově (Jan Karaffa). Terciární vzdělávání bylo zastoupeno autoevaluací vysokoškolského učitele jako determinanty kvality vysokoškolské přípravy na profesi (Zlatica Hulová).

Sekce 2: Problematika evaluace kurikula a edukačních prostředků

(moderovaly: Zuzana Sikorová, Iva Červenková)

V této sekci bylo předneseno celkem 12 příspěvků, z toho 1 v polštině a 2 v angličtině. Osvědčilo se zkrácení prezentací a poskytnutí většího prostoru k diskusi, která byla velmi zajímavá, živá a někdy i podnětná.

Tematicky byly příspěvky dosti různorodé, což je ovšem u tohoto typu konferencí přirozené. Většina účastníků se držela zadání a příspěvky zaměřila na oblast diagnostiky nebo evaluace, a to v celé šíři preprimárního, primárního,

sekundárního, univerzitního, základního uměleckého i dalšího vzdělávání dospělých.

Dva příspěvky polských kolegyně, které pracují v mateřských školách (Maria Jamruszka-Grzeluszka, Katarzyna Milek), přinesly informace o tom, jak využívají inscenování pohádek při práci s nesmělymi dětmi a diagnostice dětí prostřednictvím her. Je cenné, že příspěvky takto prakticky pojaté byly nicméně zdůvodněné teoretickými poznatky a podložené promyšlenou koncepcí. Srovnávací studie přístupů k učení u českých a srílanských studentů (Chandana Jayawardena) přinesla mj. informaci o nástroji měřícím míru sociálně žádoucích odpovědí (Balance Inventory of Desirable Responding, Version 6). Za velmi cenné považujeme příspěvky zaměřené na vzdělávání dospělých. V jednom z nich bylo popsáno použití diagnostické metody Soufflearning v českém prostředí (Irma Kaňová). Metoda je určena především pro firemní vzdělávání a je založená na řízeném pracovním výkonu. Další prezentací v této oblasti byla analýza zjištění z evaluace motivačního kurzu pro nezaměstnané, přinášející přímo prakticky využitelné poznatky (Milan Chmura). Za jeden z nejlepších příspěvků v sekci považujeme studii věnovanou téměř zcela opomíjené problematice dyslexie v dospělém věku. J. Swierkoszová atraktivním způsobem, založeném na propojení teoretických poznatků a kazuistik, referovala o potížích, které u osob s touto poruchou přetrvávají do dospělosti, o tom, jak se specificky projevují a zejména o strategiích, které umožňují do určité míry potíže kompenzovat. Oblast vysokoškolské pedagogiky je jedním z opomíjených výzkumných témat v české pedagogické vědě. Proto jsme ocenili velmi kvalitní příspěvek bratislavských kolegů v PdF UK (Dušan Kostrub, Renáta Tóthová, Eva Severini) zaměřený na diagnostiku individuálních koncepcí výuky u studentů učitelských oborů. S oporou o sociálně-kognitivní východiska kolegové vytvořili zcela nový model výuky obecné didaktiky a prostřednictvím focus groups zjišťovali, jak se mění základní pojetí výuky u jejich studentů po absolvování kurzu. Problematika nadaných žáků se v poslední době dostává do popředí zájmu školských politiků i výzkumných pracovníků. Příspěvek doc. Střelce se soustředil na problematiku identifikace nadání dítěte rodiči, a to včetně takových otázek jako: jak se rodiče vyrovnávají s problémy, které přináší mimořádné nadání jejich dítěte, co očekávají, jaké institucionální podpory se jim dostává.

Sekce 3: Evaluace výsledků edukace (moderovaly: Martina Gúberová, Miriam Prokešová)

V sekci zaměřené na téma evaluace výsledků edukace zaznělo 9 z 12 původně plánovaných příspěvků. Příspěvky i následné diskuse se dotkly mnoha didaktických, pedeutologických, filozofických a dalších kategorií a problémů. Každý z nich reflektoval problematiku evaluace a s ní spojeného hodnocení, opomenuta nezůstala ani diagnostika jako proces.

Témata, jimž se autorky příspěvků věnovaly, se zaměřovala jak na zprávy o výsledcích výzkumných šetření (školní připravenost v oblasti sociálního rozvoje a rozvoje osobnosti Hany Ondřejové; hodnocení kognitivních strategií v písemném projevu v cizojazyčném vzdělávání Evy Smetanové), tak na obecnější úvahy o tom, zda je vůbec evaluace vždy namístě (evaluace úrovně interkulturní gramotnosti Martiny Gúberové; poslání filozofie výchovy v kontextu evaluace Miriam Prokešové). Příspěvky orientované na rozvíjení hodnocení a vedení k sebekontrolě ve škole Aleny Douškové a na problematiku hodnocení v etické výchově Petry Fridrichové a na terciární úrovni vzdělávání Mariany Sirotové vyvolaly velmi živou diskusi o náplni práce učitele, o dnešních nárocích na jeho osobu a osobnost, standardech přípravy a přípravě učitelů jako takové a o postavení učitele ve společnosti. Účastníci jednání sekce se shodli na tom, že problémů je v českém i slovenském prostředí stále velmi mnoho, některé z nich mají hluboké kořeny a jejich řešení mnohdy naráží nejen na nepochopení ze strany politických reprezentací, ale i společností jako takových.

Páteční jednání sekce pak rozvinulo diskusi o prosociálnosti a nutnosti vést žáky – vychovávat je – k tomu, aby dokázali v jedné společnosti fungovat s různými lidmi, ale také sami se sebou, což naznačil příspěvek Soni Kikušové. Při představení způsobu diagnostiky toho, co může žák učiteli „říci“ prostřednictvím vlastní kresby pak došlo k propojení teoretických poznatků s vlastními zkušenostmi účastníků. Kresba se v příspěvku Mileny Lipnické ukázala jako metoda, kterou je možné zpracovávat také filozofická témata vztahující se k ideálům vzdělávání, a tato zpracování pak následně diagnostikovat a reflektovat.

Moderátorky sekce velmi pozitivně hodnotily příjemnou podpůrnou a otevřenou atmosféru, v níž docházelo kromě výměny názorů také ke vzájemné výměně zkušeností a zpětné vazbě vztažené ke zdokonalování výuky v rámci přípravy budoucích učitelů. Účastníci se shodli, že nejvýstižněji to, k čemu v diskusi dospěli, vystihuje citát Tomáše Garrigue Masaryka:

„Co dá národ učiteli, to třikrát, i desetkrát vyzíská zpět, a v tom je úkol demokracie.“

Sekce 4: Evaluace a autoevaluace pedagogických institucí (Moderovali: Josef Malach, Martin Malčík)

V této sekci zaznělo v průběhu obou dnů 10 příspěvků, z nichž 5 bylo od slovenských autorek, 2 od českých a 2 od polských autorů, což svědčí o dostatečně nadnárodním charakteru celé konference.

Jan Mareš referoval o klimatu školy a problematice jeho diagnostiky ve výzkumu i školním praxi. Adriana Récka a Janka Satková (ve dvou příspěvcích) se zabývaly otázkami evaluace kvality vzdělávání, resp. hodnocení a sebehodnocení ve studiu výtvarné výchovy na vysoké škole. Lenka Hrušková

s Janou Brckovou pohovořily o specifičích autoevaluační zprávy v podmínkách neuniverzitní vysoké školy. Kolegové z polské štetínské univerzity Pawel Popek a Hubert Kupiec se ve svých referátech zabývali diagnostikou v podmínkách fungování resocializačních zařízení pro mládež. Josef Lukas zdůraznil potřebu využívání specifického dotazníku pro zjišťování připravenosti škol pro inkluzivní vzdělávání. Zuzana Juščáková z NÚCEM z Bratislavy představila na Slovensku zaváděné indikátory kvality vzdělávání v kontextu autoevaluace škol. Taťána Göbelová seznámila účastníky jednání v sekci s výsledky výzkumu kvality školního života žáků.

V závěrečném slovu k účastníkům konference Josef Malach za sebe i celý organizační tým poděkoval všem referujícím a ostatním účastníkům za jejich aktivní podíl na přípravě konferenčního sborníku, který byl připraven před konferencí, i na vlastním jednání, bez nichž by tato odborná akce nemohla naplnit své poslání. Informoval o tom, že větší část komunity zájemců o problematiku pedagogické diagnostiky, evaluace a pedagogického hodnocení složená z akademických i dalších odborných pracovníků nabyla přesvědčení, že nastal čas k založení (mezinárodního) sdružení, které by mohlo být stálou platformou pro výměnu informací a zkušeností v uvedených oblastech i pro formulaci vědecky podložených a argumentovaných stanovisek k řadě procesů, které se větší či menší mírou kvalifikovanosti realizují nebo plánují uskutečnit státní instituce v národním vzdělávacím systému.

Miriam Prokešová

Konferencia na tému *Občianska edukácia mládeže a politický extrémizmus*

Konferencia *Mládež a politický extrémizmus* sa konala 7.11.2012 v Bratislave na pôde IUVENTY – Slovenského inštitútu mládeže. Jej odborným garantom bol Ladislav Macháček, predseda Slovenskej pedagogickej spoločnosti pri SAV. Téma oslovila viac ako dvadsať odborníkov z rozličných spoločenskovedných odborov, ako aj študentov vysokých škôl, vrátane pedagogických odborov.

Cieľom konferencie bolo preskúmať otvorenosť občianskej spoločnosti na území Slovenskej republiky voči pravicovému extrémizmu a zistiť sociálnu vzdialenosť občanov k menšinám. Hlavnými otázkami, ktorých sa výskum týkal, boli:

1. podiel obyvateľov Slovenska zdieľajúcich ultrapravicové myšlienky a ich ochota podporiť politické strany alebo občianske hnutia, ktoré ponúkajú radikálne riešenia,

2. či je to na Slovensku práve mládež, ktorá predstavuje riziko z hľadiska boja proti pravicovému extrémizmu,
3. či rizikové skupiny vykazujú rovnakú mieru sociálnej vzdialenosti len k odlišným rasám a národnostiam, alebo aj voči homosexuálom a iným menšinám.

Konferenciu otvorila zástupkyňa riaditeľa IUVENTY Jana Miháliková príhovorom k zúčastneným a krátkym predstavením aktivít IUVENTY. Medzi úlohy tejto inštitúcie patrí aj Národný projekt KomPrax, podporený z Európskeho sociálneho fondu, ktorého hlavným cieľom je rozvíjanie kompetencií a schopností mladých ľudí využiteľných v pracovnom živote. V roku 2013 IUVENTU čakajú tri dôležité úlohy: pripraviť "Správu o mládeži 2013", ďalej spracovať "Stratégie Slovenskej republiky pre mládež 2014 – 2020", a v neposlednom rade vyhodnotenie kľúčových oblastí a akčných plánov mládežníckej politiky za roky 2008 – 2013.

Hlavný referát s názvom "Mládež a občania SR: kultúrne stereotypy a ústretovosť k pravicovému extrémizmu" predniesol Ladislav Macháček a Vítězoslav Palásek (zástupca ASA Bratislava). Tento reprezentatívny sociologický výskum finančne podporil spomenutý Národný projekt KomPrax, pri Slovenskom inštitúte mládeže – IUVENTA s využitím grantu ESF. Základným predpokladom pre možnú inklináciu mládeže k ideám pravicového extrémizmu je skutočnosť, že mladí ľudia vyrastajú v dobe globálnej finančnej a hospodárskej krízy, ktorá sa stáva živnou pôdou pre posilňovanie extrémnej pravice. Na základe výskumu autori dospeli k záveru, že ultrapravicové myšlienky si osvojilo a extrémistické skupiny podporuje približne 13% respondentov, ktorí pochádzajú najmä z malých obcí do 2 000 obyvateľov. Táto skupina občanov prejavuje otvorenú nevráživosť a nenávisť voči viacerým menšinám.

Prvé predbežné výsledky reprezentatívneho sociologického výskumu otvorenosti slovenskej verejnosti ideám pravicového extrémizmu v roku 2012 potvrdili, že v Slovenskej republike máme 4% obyvateľov, ktorí zdieľajú ultrapravicové myšlienky a súčasne prejavili ochotu podporiť politické strany ponúkajúce radikálne riešenie svojimi hlasmi vo voľbách. Ľudia, ktorí zdieľajú myšlienky charakteristické pre pravicový extrémizmus a sú ochotní podporiť ich aktívnou účasťou v zhromaždeniach aj násilníckym podtextom, predstavujú 7%. Z výskumu vyplýva, že hlavné riziko z hľadiska boja proti pravicovému extrémizmu tvorí druhá spomínaná skupina. Podrobnejšia analýza týchto dvoch zoskupení z hľadiska veku respondentov naznačuje, že rovnako skupina od 15 do 17 rokov ako aj od 18 do 25 rokov predstavuje skupiny, ktoré majú v porovnaní s ostatnými vekovými skupinami populácie nielen radikálnejšie názory a postoje, ale prejavili aj ochotu k aktívnejšej podpore radikálnych riešení. Z toho vyplýva aktuálnosť cielených edukačných aktivít nielen v predmete Občianska výchova a náuka o spoločnosti na školách, ale aj

v prostredí občianskych združení detí a mládeže rozličnými formami neformálnej edukácie (napr. fokusové diskusné skupiny kreované podľa špecifických princípov výberu aktérov).

Prvým koreferátom bol príspevok Evy Polákovej (FMK UCM v Trnave) "Facebook ako nástroj, Facebook ako nástroj diskreditácie Rómov." Hlavnou témou jej výskumu bolo šírenie ideí diskriminácie v prostredí sociálnych sietí. Na základe denného sledovania desiatich vybraných stránok prostredníctvom definovania troch základných zložiek diskriminácie – kognitívnej, afektívnej a behaviorálnej – dospela k znepokojujúcim výsledkom. Ukázalo sa, že členovia sledovaných facebookových skupín prejavujú značnú neznášanlivosť a nevraživosť k Rómom, ktorá podľa autorky pramení z aktuálnej situácie v spoločnosti (osobná skúsenosť) a zo stereotypného názoru na Rómov.

Druhý koreferát predniesol R. Štefančík na tému "Stereotypy v pohľadoch mladých Sloveniek a Slovákov na imigrantov". Autor predstavil výsledky výskumu, ktorý realizoval v spolupráci s J. Lenčom (obaja z FF UCM v Trnave). Na základe uskutočnených rozhovorov s respondentmi konštatovali, že vedomosti mládeže o počte migrantov na území Slovenskej republiky sú mimo reality a o migračnej politike vlády nemajú žiadne vedomosti. Negatívny postoj podľa výskumu prejavujú respondenti najmä voči moslimom, pričom ako základné problémy v ich integrácii do spoločnosti vidia v ich farbe pokožky, inom náboženstve a v nedostatočnom ovládaní slovenského jazyka.

Tretí koreferát "Krajne pravicové strany v parlamentných voľbách na Slovensku" predniesla Alena Kluknavská (FF UK v Bratislave) Vo svojom výskume sa zamerala na dve politické strany – SNS a ĽS-NS, predovšetkým ich vystupovanie v mediálnom priestore, analýzu kandidátnych listín a volebných výsledkov. Výsledky výskumu ukázali, že zatiaľ čo SNS svoju agendu nemení a má ju postavenú na protimaďarskej politike, ĽS-NS viac dynamicky reaguje na aktuálne dianie spoločnosti a svoju agendu upravuje podľa požiadaviek občanov. SNS svojou nemeniacou sa agendou postupom času stráca voličov, ktorí prechádzajú k iným stranám. ĽS-NS na druhej strane podľa autorky získava väčšiu voličskú podporu spoločnosti, hlavne však v menších obciach, na ktorých katastrálnom území sa nachádza rómska osada. Do budúcnosti by sa podľa výskumu mohla voličská podpora ĽS-NS ešte zvýšiť.

Príspevok "Názory mládeže na občiansku participáciu" v prvej časti konferencie predniesli Jana Svetlíková a Eva Fülöpová (Dubnický inštitút). Keďže mládež je dynamizujúca skupina a vnáša zmeny do spoločnosti, je potrebné skúmať aj jej názory na spoločnosť. Tento výskum bol zameraný na názory respondentov z končiacich ročníkov všetkých typov stredných škôl na ich participáciu v spoločnosti. Výstupmi výskumu bolo zistenie, že mladí ľudia majú záujem o uplatňovanie vplyvu na spoločnosť, preberanie zodpovednosti a

účasť na politických procesoch, čo je pozitívnym znakom pre ďalší rozvoj práce s mládežou na Slovensku.

V diskusii k referátom si pozornosť získali terminologické nejasnosti vyplývajúce z použitia pojmov ako extrémizmus a radikalizmus, ale najmä rómska otázka. Táto oblasť si vyžaduje nové výskumy. Najmä pedagógovia sa zaujímajú o problematiku rodiny respondentov orientujúcich sa na ultrapravicu, najmä, či je úplná alebo neúplná. Poznatky, ktoré obsahuje výskum, prinesú vecné odpovede na tieto otázky neskôršie. Tieto poznatky sú dôležité pre plánovanie a hľadanie prijateľných foriem edukačnej činnosti v prostredí skupín mládeže, ktoré najviac podporujú pravicové, tzv. radikálne a rôzne riešenia.

V druhej časti konferencie boli účastníci oboznámení s najnovšími informatívnymi správami výskumov IUVENTY za roky 2011 a 2012. Doktor Pavol Barát (PU Nitra) vystúpil ako prvý so svojou prezentáciou aktuálneho stavu výskumu vidieckej mládeže v rámci témy „Sociálne a morálne aspekty ekonomického a občianskeho života vidieckej mládeže“. V poradí druhou prezentujúcou bola Miroslava Hlinčíková (IVO, Bratislava) so svojou témou „Mladí Európania a Európanky bez hraníc“. V poslednom príspevku konferencie Nad'a Thaiszová (UIP MS SR Bratislava) uviedla výsledky výskumu na tému "Environmentálne cítenie mladých ľudí".

V sprievodnom programe konferencie bola redakčná rada časopisu *Mládež a spoločnosť* a najmä zasadnutie Sekcie sociálnej pedagogiky Slovenskej pedagogickej spoločnosti pri SAV k problematike vydania terminologického a výkladového slovníka sociálnej pedagogiky v slovenskom jazyku.

Konferencia *Mládež a politický extrémizmus*, ktorá bola pripravená na základe spolupráce vedeckých spoločností pri SAV a Fakulty sociálnych vied UCM v Trnave, zvýraznila a zároveň aj potvrdila záujem o aktuálny posun v hodnotových orientáciách mládeže a jej otvorenosťou ideám ultrapravice. Výskumy spadajúce do tejto oblasti požaduje spracovanie nových stratégií štátnej mládežníckej politiky v roku 2013.

Stanislav Drabant
Martin Glemba

Prof. PhDr. Andrej Čuma, CSc., vysokoškolský pedagóg a kmeniológ

Andrej Čuma patri do generácie postupne vymierajúcich zakladateľských pedagógov, ktorí budovali piliere tejto vedy vo veľmi zložitom období povojnových premien plných rôznych turbulencií, prešľapov, nespravodlivosti,

krívd a utrpení. Školy museli fungovať aj vtedy, poslucháči museli študovať, lebo chceli dosiahnuť vyššiu úroveň svojho bytia a my učitelia sme museli vyučovať. V literatúre sa skupiny autorov zvyknú označovať spoločným menom, podobne, ako je to aj vo výtvarnom umení. Pedagogická Historiografia obdobné označenia nepoužíva, i keď pre túto našu generáciu osemdesiatnikov by sa celkom dobre hodilo označenie „Zabudnutá generácia“.

V roku 2012 by sa bol prof. Čuma dožil 85 rokov, žiaľ, osud rozhodol inak. V tomto istom roku si rovnako pripomíname 15-te výročie založenia samostatnej Prešovskej univerzity v Prešove. Sú to teda významné dôvody pripomenúť si život a dielo vysokoškolského pedagóga a vedca, ktorý výraznou mierou posunul vpred dejiny a znalosti pedagogiky, najmä obzvlášť dôležitú kapitolu zo života a diela Jana Amosa Komenského.

Pedagogická verejnosť dozaista s vďakou a veľkým pocitom zadosť učinenia prijala publikáciu Doc. PhDr. Eduarda Lukáča PhD., nadpísanú síce jednoducho „Prof. PhDr. Andrej Čuma, CSc.“, ale z o to vysoko kvalifikovane zostaveným obsahom. Uvedenú publikáciu vydala materská vysoká škola Prof. Čumu Prešovská univerzita v Prešove v roku 2012. Nikto povolanejší nemohol napísať, vyhľadať, zostaviť, vybrať, utriediť a pripraviť do tlače túto publikáciu ako E. Lukáč, poslucháč, asistent a docent na profilovej katedre fakulty, ktorá bola dlhoročným pracoviskom Čumu. E. Lukáč bol aj dobrý sused prof. Čumu a spravoval jeho súkromný literárny fond a obrovskú knižnicu.

Autor publikácie podrobne zaznamenal zložitú životnú peripetiu prof. Čumu, až kým sa dopracoval na post významného vedca, pedagóga historika pedagogiky, komeniológa, budovateľa národnostného školstva, zakladateľa, konceptora a obhajcu novo koncipovaného odboru vzdelávania dospelého človeka. V tomto smere bol Čuma „prvolezcom“, ktorý už v samotných povojnových smerovaniach rozvoja pedagogiky správne pochopil dôležitosť a osobitosti vzdelávania dospelého človeka. Prof. Čuma akcentoval explanačný prístup, teda hľadanie a objasňovanie vzťahov, riešenie reálnych problémov, situácií a potrieb dospelého človeka. Prof. Čuma propagoval svoju koncepciu edukácie komplexného človeka, vrátane jeho vzťahov k reálnemu životu. Musel si ale najprv vybudovať profilovú katedru, vychovať a pripraviť spolupracovníkov, dať im náplň práce, program vedeckej činnosti, organizačné a priestorové zabezpečenie činnosti a tak ďalej. V tej dobe to bola zložitá práca vyžadujúca objavovanie mnohých nových skutočností a poznatkov, a to nielen doma, ale aj v styku so zahraničím. Prof. Čuma ako vysokoškolský učiteľ, vedúci katedry, prodekan i dekan filozofickej fakulty UPJŠ v Prešove sa neraz dostal do zložitých situácií generovaných jednak politickým prostredím, vedením fakulty, ale neraz aj subordinovanými pracovníkmi. Musel byť šéfom aj diplomatom, a vôbec chápajúcou dušou, ktorá vedela pochopiť a zmieriť obe strany. Čuma bol vždy príjemný, nadmieru kolegiálny, niekedy aj optimisticky

mysliaci človek, na ktorého my kolegovia a spolupracovníci radi spomíname v dobrom a s úctou.

Kniha o profesorovi Čumovi je cenná tým, že sú to reálne dejiny vzniku, vývoja ale hlavne rozvoja vedy o edukácii dospelých nielen na Slovensku, ale v širšej, minimálne stredoeurópskej súvislosti. Čitateľ tejto knihy získa dobrý prehľad o tom, čo dokázal usilovný človek za jeden ľudský život, čo všetko napísal, zorganizoval, vybudoval a čím sa zaradil do kontextu vývinu pedagogiky ako vedy nielen na Slovensku. Kniha o profesorovi Čumovi patrí medzi exaktne spracované bibliografie, ktoré dobre zapadnú do mozaiky prameňov poznania a rozvoja pedagogickej historiografie na Slovensku.

Miroslav Tuma